

REPERCUSIUNILE CONFLICTULUI TRANSNISTRIAN ASUPRA SITUAȚIEI DE SISTEM INSTITUȚIONAL

Iurie LARII,

*doctor în drept, conferențiar universitar,
prorector pentru știință al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Liliana CREANGĂ,

*doctor în drept, șef al Centrului de cercetări științifice
al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI*

Summary

Transnistrian conflict is placed in the center of the debate when appears the need to explain the complicated processes of democratic transition taking place in Republic of Moldova. For many politicians it is the due of the failure of various economical and social reforms carried out and for some European bureaucrats its the central factor conditioning the promotion of the country's EU integration.

But this topic has a special connotation for researchers specializing in national security issues, especially because of anti-constitutional regime from the eastern region of the country which defies the existence and viability of the Republic of Moldova and also because the threats and vulnerabilities that are residing from its existence are so serious that undermine Moldova's efforts to implement reforms drafted by the constitutional authorities.

Conflictul transnistrian a fost și rămâne a fi deosebit de celelalte conflicte ce au apărut după colapsul sovietic, deoarece, în esență, la baza lui nu a stat un conflict cu caracter etnic sau religios, iar dezbaterile asupra subiectului s-au axat pe explicarea unor procese complicate de tranziție democratică ce au avut și au loc în Republica Moldova. Confruntările sociopolitice au constat în lupta pentru valori și pretenții față de statut, putere și resurse, pe parcursul cărora motivația contradicțiilor deliberate a fost condiționată de opunerea rezistenței față de valori și norme, interese și nevoi.

Circa douăzeci de ani în urmă principalele cauze ale apariției conflictului între forțele separatiste ale regiunii transnistriene și autoritățile legale ale Republicii Moldova erau tendința Centrului Unional de a păstra URSS-ul, iar după destrămarea acestuia, a Federației Ruse de a influența noile autorități moldovenești.

Conflictul armat, sub pretextul lozincilor de protejare a drepturilor minorităților naționale, a fost dezlănțuit de către regimul separatist condus de I. Smirnov după puciul din august 1991, în toamna aceluiași an, cu sprijinul comandamentului trupelor districtului militar Odessa.

Atunci sub conducerea „organizațiilor sociale” ale acestora a început distrugerea sistematică a organelor guvernamentale centrale și a structurilor de drept ale Moldovei în raioanele din stânga Nistrului [1].

În aceste condiții, conducerea puțin experimentată, cu tendințe naționaliste ale tânărului stat moldovean, a considerat că este de datoria sa să prevină divizarea țării și a întreprins o serie de măsuri îndreptate să restabilească ordinea constituțională și integritatea teritorială a RM. Implicarea în conflict a populației din regiunea transnistriană a avut loc sub influența propagandei agresive antimoldovenești, care permite să caracterizăm conflictul ca pe un conflict politic și teritorial, cu elemente de conflict al identității și elitelor locale.

Transnistria și-a autoproclamat independența la 25 august 1991, pe fundalul „perestroikăi” și al mișcării de eliberare națională din RM. În contextul schimbărilor politice din RM, odată ce aceasta și-a proclamat independența două zile mai târziu, și pe fundalul unei crize politice, strategice și operaționale s-a declanșat conflictul armat de pe Nistru din primăvara anului 1992. Din start, acțiunile separatiștilor erau îndreptate spre susținerea legitimității morale a regimului de la Tiraspol, dar și adoptarea unilaterală a actelor juridice de legitimare și justificare a propriilor activități anticonstituționale cu caracter subversiv.

Din aceste considerente, schimbările politice ce au dus la proclamarea independenței Republicii Moldova au provocat, în același timp, și separatismul din partea de est a țării. Deși în anul 2013 se împlinesc deja douăzeci și doi de ani de independență a Republicii Moldova, aceasta este știrbită de conflictul din regiunile de est (Transnistria) care, decurgând cu intensitate diferită în diferite perioade, rămâne încă nesoluționat, „înghețat”.

Din 1992, procesul de negocieri între părțile aflate în conflict este orientat pe două direcții: 1) determinarea statutului Transnistriei; și 2) luarea unei decizii în privința contingentului militar rus aflat în Transnistria.

În legătură cu aceasta, trebuie menționat că interesele Federației Ruse în această regiune joacă un rol considerabil în evoluția conflictului. Ele se manifestă în câteva aspecte: în primul rând, interesele ruse sunt de ordin geostrategic. Partea rusă consideră prezența sa pe teritoriul Republicii Moldova, inclusiv militară, drept o posibilitate de a exercita influență în Balcani. O astfel de poziție a fost exprimată în repetate rânduri atât de guvernul rus, cât și de diferite mișcări politice din Rusia [2].

În al doilea rând, interesele Rusiei au un caracter politic. Unitățile de trupe rusești din Transnistria sunt ultimul contingent militar al Federației Ruse dislocat în Europa dincolo de granițele statului rus. Retragera acestor trupe ar putea fi considerată ca o cedare în fața Occidentului

și ar lipsi Rusia de anumite pârgii de influență în zona dată.

În consecință, interesele geostrategice și politice pe care le are Rusia în regiunea transnistriană explică suportul politic, economic și militar acordat de această țară regimului de la Tiraspol.

Principala problemă rămâne totuși a fi prezența trupelor rusești ale Armatei a 14-a în Transnistria și implicarea ei constantă în sprijinirea separatismului de la Tiraspol, prin crearea structurilor paramilitare ale separatiștilor nistreni, profund subordonată idealurilor de apărare a minorităților ruse. Din aceste considerente conflictul din Transnistria a trecut treptat de la forma clasică la o formă modernă de război a secolului următor, un conflict încă în curs de desfășurare, devenind o problemă regională și mondială [3, p. 2].

Problema Transnistriei reprezintă una din cele mai mari dificultăți cu care se confruntă Republica Moldova. Deși în raioanele de est ale Republicii Moldova nu mai este război, Transnistria reprezintă încă un focar de tensiune pe plan intern, precum și un potențial de risc pe plan mai larg, în special pentru securitatea zonei de sud-est a continentului nostru.

Istoria de lungă durată a încercărilor de reglementare a diferendului transnistrean este caracterizată preponderent de căutarea unei formule politice acceptabile pentru soluționarea problemei. Subiectele discuțiilor purtate în diverse perioade și diverse formate se axau în special pe problemele viitoarei configurări politice a statului și pe determinarea statutului legal al Transnistriei [4, p. 3].

Abordarea politică a diferendului transnistrean a fost și rămâne a fi dominantă, iar amenințările provocate de secesionismul din raioanele de est ale Republicii Moldova au avut și prezintă un impact negativ la nivel instituțional în toate cele cinci domenii ale securității [5]. În acest sens (a) din punct de vedere politic: existența în estul țării a unei autorități separatiste anticonstituționale, rusofile și antioccidentale susținute economic, politic și moral de Federația Rusă, pune sub semnul întrebării autoritatea, suveranitatea, indivizibilitatea, unitatea și însăși existența statului Republica Moldova; (b) în domeniul militar: prezența ilegală, abuzivă și anticonstituțională în zona de est a Republicii Moldova a contingentului militar al Armatei a 14-a și a forțelor paramilitare transnistriene, ce dețin un arsenal important de arme ofensive și defensive, constituie o amenințare serioasă la adresa statului și a cetățenilor și compromite suveranitatea și independența Republicii Moldova; (c) în sectorul economic: deținerea ilegală de către autoproclamatele și nerecunoscutele autorități de la Tiraspol a dreptului la proprietate asupra infrastructurii industriale, a terenurilor agricole și a schimburilor comerciale din stânga Nistrului subminează esențial puterea economică a

statului și contribuie la dezvoltarea unei economii subterane în zonă; (d) în domeniul social: politizarea intenționată a relațiilor interetnice, a etnonimului de limbă, istorie și identitate provoacă sciziunea populației pe criterii etnice, amplifică cultivarea artificială a urii dintre etnii pe întreg teritoriul Republicii Moldova și conduce la incapacitatea cristalizării unei identități naționale; (e) în domeniul ecologic: depozitarea ilegală în raioanele de est ale Republicii Moldova a unui arsenal important de arme învechite și uzate, a deșeurilor industriale și menajere în locuri neautorizate provoacă poluarea apelor freatice și a râului Nistru, principala sursă de apă potabilă în multe localități din țară.

Consacrată pe plan internațional ca o zonă unde drepturile civile sunt un moft, regiunea secesionistă nu ratează nici o ocazie de a-și consolida poziția de lider european al nesocotirii prevederilor internaționale [6, p. 5]. Insistând asupra principiului egalității subiecților în cadrul unui „stat comun”, autoritățile de la Tiraspol încearcă să „instituționalizeze” identitatea lor regională drept una distinctivă. Încercările de a folosi în acest scop faptul istoric de formare a RASSM în anul 1924 și al unei perioade de 16 ani de conlocuire a populației din partea stângă a Nistrului într-o autonomie mai mult decât formală, într-un stat sovietic unitar și totalitar foarte rigid, sunt cel puțin neconvingătoare.

La 21 iulie 1992 a fost semnată Convenția cu privire la principiile reglementării pașnice a conflictului armat din zona nistreană a Republicii Moldova, cunoscută sub numele „Convenția Elțin-Snegur”. După semnarea Convenției, conducerea țării noastre a solicitat președintelui în exercițiu al OSCE ca în Moldova să fie trimisă o misiune care ar urmări aplicarea în practică a acestei convenții. La cererea Moldovei, la sfârșitul lunii aprilie 1993, în procesul de negocieri se include OSCE. Recomandările OSCE au însemnat o cotitură în procesul negocierilor privind soluționarea conflictului transnistrian. Misiunea OSCE numai în 1993 a întocmit peste 20 de rapoarte și a elaborat un proiect de statut special al raioanelor de est ale Moldovei, care a stat la baza proiectului de statut juridic special al republicii nistrene elaborat de Parlamentul Republicii Moldova.

De menționat că Federația Rusă nu și-a abandonat intențiile de a-și legaliza prezența trupelor în Transnistria prin „Sistemul garanțiilor militare”. Moscova a dat și dă vina pentru nerespectarea angajamentelor sale pe liderii separatiști de la Tiraspol, care, chipurile, nu permit evacuarea și distrugerea echipamentului militar și a armamentului rusesc. Realmente, Rusia trage de timp sperând ca prin presiuni economice și politice să determine regimul de la Chișinău să accepte legalizarea prezenței militare ruse pe teritoriul Republicii Moldova.

Acest lucru s-a manifestat deosebit de clar în așa-numitul „Me-

morandum Kozak”, document elaborat de către Dmitri Kozak, reprezentantul Președintelui Federației Ruse, în înțelegerea pe care a avut-o Președintele Republicii Moldova, Vladimir Voronin, și cu liderul de la Tiraspol, Igor Smirnov, plan susținut de Ucraina.

Cadrul creat de Misiunea OSCE s-a dovedit a fi util, primul rezultat concret al negocierilor fiind convenirea și semnarea Declarației comune din 28 aprilie 1994. Documentul este și astăzi disputat și contestat îndeosebi de forțele politice din dreapta Nistrului, deoarece stabilește din start relații „juridico-statale” cu caracter federativ între cei doi subiecți. Însă Declarația este importantă, întrucât a fixat pentru prima dată într-o înțelegere bilaterală principiul integrității teritoriale a Republicii Moldova. În același timp, a impulsionat avansarea tratatelor cu Federația Rusă privind retragerea Armatei a 14-a, care a condus la încheierea Acordului moldo-rus din 21 octombrie 1994. Pe lângă întărirea încrederii între părți, activitatea de mediere a Misiunii OSCE a dus și la internaționalizarea problemei transnistrene, și la monitorizarea procesului de retragere a trupelor ruse de pe teritoriul Republicii Moldova.

Meritul misiunii în reglementarea conflictului și în menținerea unui echilibru în negocieri, cu respectarea și aplicarea principiilor OSCE, nu poate fi contestat, dar acesta s-a dovedit a fi insuficient pentru soluționarea crizei transnistrene, iar argumentele de mai jos sunt pertinente în acest sens.

Transnistria a constituit întotdeauna punctul de interes al Moscovei. Aici a fost creată, după anii *perestroikăi*, o oază de bunăstare, cu cheltuieli enorme. Începând cu anul 1993, o mare parte din economia RM a fost implantată pe malul stâng al Nistrului, ca și întreprinderile așa-numitului complex militar-industrial, cuprinse în industria de armament sovietică. Moscova a avut în atenție trei centre: Tiraspol, Tighina și Râbnița, unde s-au concentrat, până în anul 2000, 17% din populația RM și s-a realizat 37% din producția republicii. Întregul volum al producției de mașini electrice mari, transformatoare de forță, mașini de turnătorie, autoremorci, laminate, toate țesăturile din bumbac se realizau la Tiraspol. 87% din cantitatea de energie electrică a republicii se producea aici, în timp ce toate importurile RM, curent electric, gaz metan, cărbune, petrol, tranzitau Transnistria, aici aflându-se între anii 1993-1997 singura cale ferată est-vest care tranzita RM.

Tot în perioada de după declararea independenței, Republica Moldova dispunea de un mare potențial energetic, însă acesta nu poate fi utilizat la capacitatea maximă în condițiile în care 60% din instalațiile termoelectrice aveau o durată de funcționare care depășea 21 ani, iar 40% – 26 ani. În plus, 80% din capacități erau amplasate în Transnistria, care nu se afla sub controlul Chișinăului. Potrivit datelor oficiale, Chișinăul

achita Tiraspolului 12 bani pentru fiecare kW/h din cele circa 4 miliarde kW importate anual din regiunea transnistreană. Sistemul energetic funcționa de mai multă vreme în regim critic, RM transformându-se din exportator de energie electrică în importator [7, p. 178].

Începând cu anul 1992, Armata a 14-a, ca parte componentă a armatei ruse, a declanșat sprijinirea fâțișă, inclusiv cu arme, a separatismului tiraspolean. S-a concentrat, astfel, la Tiraspol o forță enormă: garda separatistă, cu 8000 de luptători, subordonați „direcției de apărare” a Transnistriei, batalionul „Dnestr”, cu 5000 de oameni subordonați „direcției de interne” a republicii, „detașamente locale de salvare”, cu 4000 de oameni sub arme, regimente înarmate de muncitori (4000-5000 de înrolați), la care se adăugau 4000 de cazaci cu statut de „voluntari” mercenari pentru apărarea „republicii nistrene”, pe lângă cei 6500 de soldați oficiali ai Armatei a 14-a, o divizie de infanterie motorizată, cantonată la Tiraspol, două regimente de pontonieri, un regiment de rachete și o escadrilă de elicoptere. Întreaga industrie de război a CSI a fost pusă la dispoziția separatiștilor. De exemplu, uzina metalurgică din Râbnia, subordonată prin contract industriei militare a fostei URSS, al cărei succesor a rămas Federația Rusă, a produs armament pentru gardiști, aruncătoare de mine, rachete Alazan cu putere de distrugere sporită prin introducerea explozibilului din bombe de avion.

Transnistria a devenit, dincolo de „statul” militarizat constituit prin importul de mercenari și specialiști în acțiuni subversive de gherilă și dezinformare, un adevărat târg de armament. S-a probat, fără drept de apel, aprovizionarea separatiștilor cu armament din depozitele Armatei a 14-a. A fost vorba fie despre furturi de armament la care soldații ruși au închis ochii, fie despre transferuri de armament, fie chiar despre vânzări directe de arme către separatiști. După trecerea Armatei a 14-a în subordinea ministrului rus al Apărării, Igor Smirnov a declanșat o campanie de racolări directe în rândul militarilor Armatei a 14-a. Aceștia au trecut, cu arme și bagaje, la trupele paramilitare. Igor Smirnov a oferit salarii similare, dreptul de a deține pământ și locuințe imediat după înrolarea în „armata națională” a republicii separatiste, oferta fiind făcută în fața corpului de ofițeri, întâlnire înlesnită de conducerea trupelor rusești.

Din anul 1991 și până acum securitatea persoanei în regiunea transnistriană, dar și pe malul drept al Nistrului, rămâne în continuare un motiv de îngrijorare. Cel puțin așa consideră experții din jurisprudență. Relațiile dintre RM și RMN au rămas la fel de încordate ca și acum 20 de ani. Diferența constă doar în faptul că atunci eram într-un conflict armat, astăzi însă, pe „timp de pace”, oamenii continuă să fie reținuți, judecați și închiși în închisorile din Transnistria.

Republica Moldova își pierde controlul asupra acestui teritoriu,

iar organele de drept nu sunt în stare să-și concentreze eforturile pentru asigurarea și apărarea drepturilor fundamentale ale omului, inclusiv a libertății și siguranței persoanei, chiar dacă familia și rudele persoanelor care își ispășesc pedeapsa, întemnițate în regiunea transnistreană, caută dreptate pe malul drept al Nistrului. Puțini dintre ei reușesc să obțină eliberarea celor apropiați. Familiile sunt îngrijorate pentru sănătatea și chiar viața lor, deoarece, potrivit acestora, ei sunt torturați și deținuți în condiții inumane. Nici persoanele aflate în libertate nu sunt convinse de siguranța lor sau de faptul că mâine nu vor fi și ele întemnițate. Potrivit datelor unor jurnaliști de investigație, în Transnistria sunt deschise trei închisori, în care se află 2057 de deținuți. În partea dreaptă a Nistrului, sunt 18 penitenciare, în care își ispășesc pedeapsa 6000 de deținuți. Este vizibilă diferența mare dintre numărul închisorilor și cel al deținuților, de aceea considerăm că o importanță deosebită le revine autorităților RM, deoarece caracterul acțiunilor oficialilor din stânga Nistrului este „din start unul ilegal și abuziv” [8, p.20].

Sunt frecvente cazurile de încălcare a dreptului persoanelor de a-și exercita dreptul electoral, iar incidentul din anul 2007 din satul Corjova este elocvent în acest sens... În iulie 2007, au fost detașați la Corjova câțiva colaboratori din cadrul MAI, pentru a asigura ordinea publică în cadrul alegerilor locale. Ei au fost atacați mișelește de către forțele de drept ale Transnistriei. A fost distrusă secția de votare. Împotriva participanților MAI a fost intentat un dosar penal, patru din ei fiind bănuți de comiterea infracțiunilor de preluare prin forță a puterii, ceea ce se pedepsește cu privațiune de libertate de la 10 până la 25 de ani. Bănuții au fost dați în urmărire de către separatiști.

Cazurile de răpire și predare a persoanelor de către așa-zisele structuri de forță din stânga Nistrului încă mai persistă, chiar dacă a fost semnat acel acord moldo-rus de încetare a focului și transmiterea deplinelor împuterniciri structurilor de menținere a păcii, iar din 2004, prin ordinul ministrului Gh. Papuc, s-a denunțat acel acord din 1999 „cu privire la colaborarea dintre MAI și așa-zisul minister de interne de la Tiraspol”. Practica respectivă însă există și, anual, se înregistrează unul-două cazuri similare. În realitate însă, sunt mult mai multe cazuri de acest gen, doar că victimele se tem să le anunțe.

Specialiștii din domeniul jurisprudenței consideră că „problema drepturilor omului este una destul de sensibilă când se vorbește de Transnistria și în acest sens RM are o obligație pozitivă de a asigura o respectare corespunzătoare a acestor drepturi și libertăți”. Un rol important în contextul dat îi revine Biroului pentru reintegrare care informează toate autoritățile care au activitate în zona de securitate despre faptul că, în cadrul actualului proces de reglementare politică a conflictului,

„singura modalitate de dialog direct dintre Chișinău și Tiraspol este cea stabilită la nivel de reprezentanți politici”. Respectiv, în compartimentele ce țin de economie, combaterea criminalității, ecologie etc. sunt instituite grupuri speciale de experți, a căror activitate este coordonată de către reprezentanții politici.

Alții consideră că, în prezent, „nu mai există elemente de risc armat sau risc de izbucnire a unui conflict armat, există probleme și riscuri nemilitare, în care forțele de menținere a păcii sunt fie incompetente să activeze, fie nu au atribuții de a activa, cum ar fi răpirea polițiștilor, închiderea și blocarea accesului în școli, ocuparea orfelinatelor, ocuparea și sustragerea bunurilor agenților economici etc.”.

Deși au fost elaborate numeroase publicații, investigații jurnalistice și rapoarte de monitorizare a situației din regiunea transnistreană, situația rămâne gravă în special pentru persoanele incomode. Cazurile de intimidare, persecutare, deposare a proprietății, înscenarea unor „dosare penale”, „condamnare” ilegală și suprimare a societății civile continuă sub privirile neputincioase ale Guvernului constituțional și ale structurilor internaționale, care tolerează fenomenul în încercarea lor de a simula tot felul de procese presupus diplomatice [9].

Victime ale regimului separatist sunt în primul rând locuitorii, care nu sunt altceva decât ostatici geopolitici, lor nu li se permite să aibă acces la libertățile fundamentale, inclusiv libertatea de exprimare, de educație în limba lor maternă. Educația în limba română este privită de către cei responsabili de acest regim separatist ca principala lor amenințare. Și acesta este un motiv, pentru care, de îndată ce organul legislativ de la Chișinău a fost înființat, în continuare în interiorul Uniunii Sovietice, a adoptat legea limbii în 1989, care a stabilit întoarcerea scrisului român oficial, autoritățile sovietice de la Moscova au declanșat mișcarea separatistă în regiunea transnistriană. Problema alfabetului a devenit punctul central în mișcarea secesionistă și s-a dezvoltat într-un „război-școală” împotriva instituțiilor de învățământ care au optat pentru caractere latine. Ca urmare a politicilor de discriminare în domeniul educației, majoritatea populației din Transnistria, etnici români, au doar 88 de școli. Acestea sunt autorizate să învețe în limba maternă, dar numai opt au voie să folosească alfabetul latin.

Mai multe școli de limba română au făcut titluri în presa internațională atunci când, în iulie 2004, miliția de la Tiraspol a confiscat școala orfelinat din Tighina și școli din Tiraspol, Râbnîța și Corjova au fost închise. Închiderea acestor școli a fost împiedicată doar datorită presiunilor internaționale. În prezent, situația în aceste opt școli se înrăutățește. Acest lucru se datorează persecuției regimului de la Tiraspol și discriminării împotriva elevilor, părinților și profesorilor

Alte 80 de școli de limba română din regiunea separatistă continuă să folosească alfabetul rus-slav în predarea limbii, numită „moldovenească” așa cum a fost impusă de către regimul sovietic cu privire la toate școlile din Basarabia în 1940. Mai mult decât atât, astăzi aceste școli continuă să utilizeze un curriculum învechit și manuale de utilizare din perioada sovietică. Astfel, dacă rusificarea Republicii Moldova a fost în mare măsură oprită prin câștigul independenței țării în 1991 ea încă înflorește în regiunea transnistriană. Suferă cea mai mare parte a populației vorbitoare de limba română, dar politicile de rusificare afectează, de asemenea, alte minorități, cum ar fi ucraineni, bulgari, evrei sau găgăuzi.

Acest secol XXI al genocidului blând, numit de către OSCE de curățare lingvistică, în principal împotriva populației de etnie română, a dus la reducerea drastică a românilor/ moldovenilor de la 40 la sută în 1989 la 31,9 la sută în 2004, în timp ce etnicii ruși au crescut prezența lor în Transnistria de la 24 la sută în 1989 la 30,4 la sută în anul 2004 (numărul de etnici ucraineni, al doilea ca mărime după moldoveni, rămâne constant), pe baza rezultatelor recensământului.

Școlile nu sunt singura țintă a regimului de la Tiraspol. Mass-media liberă nu poate pătrunde pe malul estic al Nistrului, din cauza bruiajului radio și TV și interzicerea presei scrise, jurnaliștii locali sunt arestați și intimidați. Arestarea în 2010 a lui Ernest Vardanian, un jurnalist născut în Armenia, cetățean al Republicii Moldova și rezident la Tiraspol, este exemplul cel mai notoriu al stilului de intimidare a presei libere al KGB-ului. El a fost acuzat de către serviciile de informații din Transnistria, care sunt, de fapt, biroul local al FSB-ului rus, de spionaj pentru Moldova, de spionaj pentru țara sa, în propria sa țară.

În martie 2010, în Varnița, un oraș controlat de către autoritățile centrale de la Chișinău, serviciile secrete transnistriene l-au răpit pe Ilie Cazac, un angajat al Inspectoratului Fiscal moldovenesc din Tighina (Bender). Cazac a fost, de asemenea, acuzat de spionaj. Părinții lui au făcut greva foamei de mai multe ori timp de câteva săptămâni, au protestat în fața ambasadei Rusiei la Chișinău, în speranța de a asigura prin acțiunile lor eliberarea fiului lor.

Proprietatea privată este o altă țintă a regimului separatist. Din când în când, fermierii locali sunt împiedicați să cultive pământul lor sau să aducă acasă cultura de pe domeniile lor.

Asupra acestui fapt s-a expus diplomatul american David Kostelancik, care a spus în cadrul consiliului OSCE, pe 21 aprilie 2005, în urma unui incident care implica fermieri: „Statele Unite sunt tulburate de hărțuirea continuă, sistematică a fermierilor moldoveni din satul Doroțcaia de către autoritățile transnistriene. Aceste terenuri agricole ale sătenilor se află într-o zonă aflată sub controlul de facto al autorităților transnis-

triene, care anul trecut au instalat un post de „vamă” în zonă. Efectul acestei acțiuni a fost de a nega accesul sătenilor la terenurile lor agricole. Anul trecut, întreaga recoltă pentru acest sat a fost pierdută din cauza restricțiilor transnistriene impuse asupra fermierilor la recoltarea domeniilor. În acest an, hărțuirea a continuat cu rapoarte prin care autoritățile transnistriene au reținut tractoare și fermierii care încercau să semene și să are domeniile lor”.

Din păcate, pentru moment nu există oficial nici o strategie sau un plan de acțiune privind reintegrarea malului de est al Nistrului, cu toate că în 2003 experții societății civile din Republica Moldova și de peste hotare au propus împreună o astfel de strategie numită 3-D [10] (demilitarizarea, democratizarea și decriminalizarea regiunii transnistrene). Trei experți care au coautorat, au contribuit la promovarea strategiei 3-D în Republica Moldova, la Washington, Bruxelles și Kiev. Formula 3-D a apărut în vara anului 2003, după ce a devenit clar că ideile formulate în studiile Institutului de Politici Publice și în societate au nevoie de un „ambalaj”, capabil să concureze cu formula de „federalizare”. La elaborarea strategiei 3-D s-a ținut cont de scopul final scontat. Astfel, statul reîntregit trebuie să devină unul viabil, democratic, prosper, cu o perspectivă sigură de integrare europeană și cu „imunitate” față de orice recidive ale separatismului. Așadar, strategia 3-D prevede demontarea tuturor obstacolelor în atingerea scopului reintegrării Republicii Moldova, crearea mecanismelor eficiente și mobilizarea resurselor necesare. În același timp, ea prevede blocarea oricăror posibilități de realizare în continuare a acelor interese (geopolitice și ale rețelei internaționale de crimă organizată) care asigură viabilitatea acestui regim. Esența ei se reduce la atingerea a trei scopuri majore: *demilitarizarea* RMN (evacuarea trupelor Federației Ruse și demontarea potențialului militar al RMN), *decriminalizarea* întregii regiuni prin stoparea fluxului de contrabandă și *democratizarea* Republicii Moldova în ansamblu.

Strategia 3-D ține cont și de momentul psihologic, populația din RMN timp de douăzeci de ani se află într-un spațiu informațional abuziv de manipulare a opiniei publice, în mentalitatea ei este cultivat cu grijă chipul dușmanului de pe malul drept al Nistrului. Demontarea acestor stereotipuri va necesita un interval de timp, pe parcursul căruia populația din RMN trebuie să fie reorientată spre niște așteptări pozitive, legate de perspectiva reîntregirii statului, de democratizare a întregii societăți și de viitorul european al Republicii Moldova.

După cum s-a dovedit, principiile stabilite în Strategia 3-D au fost utilizate de către Parlamentul Republicii Moldova în trei rezoluții referitoare la conflictul transnistrian adoptate în iunie 2005 și, de asemenea, în Legea Republicii Moldova cu privire la prevederile de bază ale statutului

juridic special din localitățile de pe malul stâng al Nistrului, adoptată în iulie 2005. Un alt element al acestei strategii a fost implicarea internațională în căutarea de soluții de decontare.

În decembrie 2005, a fost lansată Misiunea UE de Asistență la Frontieră pentru frontiera Ucraina-Moldova, ea viza suprimarea traficului de arme, droguri și ființe umane, precum și contrabanda comercială regulată, aceasta fiind considerată a fi sursă și rută de tranzit. Începând cu luna octombrie 2005, Uniunea Europeană și Statele Unite s-au alăturat Moldovei, MTR, Rusiei, Ucrainei, OSCE în noul „format 5 +2” în procesul de soluționare transnistrian. Dar, așa cum am arătat anterior, aceste negocieri nu au adus nici un rezultat în ceea ce privește rezoluția, prin urmare, astăzi, este necesară o nouă abordare care ar trebui să fie încorporată într-o nouă strategie sau un plan. Accentul trebuie pus pe măsurile de consolidare a încrederii, răspunzând nevoilor locuitorilor de pe malul de est.

Reieșind din aceste premise sistemice care fac dificilă găsirea unui consens privind soluționarea conflictului transnistrian, pentru RM cea mai adecvată strategie ar fi cea bazată pe următoarele principii:

a) În primul rând, principiul internațional de inviolabilitate a frontierelor și respectarea suveranității, integritatea teritorială a statelor at trebui să rămână una de bază în soluționarea conflictului politico-teritorial transnistrian, principiul asigurării stabilității și securității, inclusiv la nivel regional. Tentativele arbitrare de a contrapune acestui principiu dreptul la autodeterminare a popoarelor și crearea propriei statalități, bazate pe „identitatea regională”, trebuie examinate ca o acțiune deliberată îndreptată împotriva păcii și liniștii tuturor țărilor regiunii date.

b) În al doilea rând, metodele și mijloacele folosite de stat pentru restabilirea integrității sale teritoriale trebuie să fie îndreptate spre asigurarea securității țării, a sistemului său constituțional, crearea premiselor pentru consolidarea suveranității statului, dezvoltarea economică, consolidarea statutului politic, inclusiv pe arena internațională.

c) În al treilea rând, este necesar ca procesul de reglementare pașnică să fie scos din sfera exclusivă a politicii și diplomației și să fie desfășurat lucrul realist și pragmatic activ în scopul depășirii înstrăinării, dar și de consolidare a măsurilor de încredere la nivelul societății civile.

Bibliografie

1. Nicolae Pascaru, *Cauzele care au stat la baza conflictului transnistrean și evoluția sa*, <http://transnistria.md/> noiembrie 2011.
2. Constantin Solomon, *Conflictul transnistrean și rolul Uniunii Europene și SUA în soluționarea acestuia*, <http://transnistria.md/> (vizitat

- 19.02.2013).
3. Oazu Nantoi, *Cazul Republicii Moldova: ce ar putea face UE și SUA?*, Chișinău, 2005. <http://ipp.md/lib.php?l=ro&idc=162> (vizitat 08.02.2013).
  4. *Moldova – Pfp: Programul Parteneriat pentru Pace*, Chișinău, 2008. <http://www.army.gov.md> (vizitat 12.02.2013).
  5. Vitalie Varzari, *Securitatea națională a RM în contextul opțiunii de integrare europeană*. Teză de doctor în politologie, Chișinău, 2012.
  6. Centrul de investigații strategice și reforme (CISR), *Costurile conflictului transnistrean și beneficiile soluționării lui*, Chișinău, 2009, p. 5.
  7. Marian Enache, Dorin Cimpoeșu, *Misiune diplomatică în Republica Moldova 1993-1997, Document*, Polirom, Iași, 2000.
  8. *Libertatea și securitatea persoanei în regiunea de conflict*, Asociația „Promo-Lex”, Chișinău, 2009, p. 20.
  9. Nicolae Pascaru, *Cauzele care au stat la baza conflictului transnistrean și evoluția sa*. <http://transnistria.md/> noiembrie 2011.
  10. Oazu Nantoi, *Strategia „3-D” de la „extemism” la consens?*. <http://transnistria.md/>.